

BOLALARDAGI SUT TISHLARINING ANATOMIYASI

Iskandarova Adiba

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi

Urganch filiali Stomatologiya fakulteti 4-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Quryazov Akbar Qurambayevich

Annotatsiya: *ushbu maqolada bolalarda sut tishlarining anatomiyasi, fiziologiyasi haqida so'z yuritiladi. Bolarda tishlarning rivojlanishi qaysi davrlarni o'z ichiga olishi haqida alohida to'xtalib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *sut tishlari, sut tishlari rivojlanishining 4 bosqichi, tish kurtaklarining dastlabki holati.*

Sut tishlarining rivojlanishi (doimiy tishlardan farqli o'laroq) to'rt davrni o'z ichiga oladi:

1. Tish kurtaklarining hosil bo'lishi va ularning jag' suyagi alveolasi ichidagi shakllanish davri.

2. Yorib chiqqan tishlar ildizining shakllanish davri.

3. Sut tishlarining to'liq shakllangan davri.

4. Sut tishlari ildizining so'rilish davri.

Doimiy tishlar uchun to'rtinchi davr xos emas. Sut tishlari homila xayotining 5-6 haftasidan boshlab rivojlana boshlaydi. Bunda og'iz tirqishning yuqori va pastki yuzalarida epiteliy qalinlashib, mezenxima qavatga botib kiradi. Hosil bo'lgan epiteliy tasmachalar (yuqori va pastki) yoy shaklida bo'lib, bo'lajak alveolyar o'siq, sohasida joylashadi va tishlarning dastlabki kurtaklarining hosil bo'lishiga sabab bo'ladi. Epiteliy tish tasmachalari hujayralari guruhlarga bo'linib, har bir bo'lajak jag' sohasida 10 tadan epiteliy emal a'zolarini (tish kurtaklarining dastlabki holati) hosil qiladi. Har bir emal a'zosining rivojlanish jarayonida tashqi va ichki qavat hujayralari hosil bo'ladi. Hosil bo'lgan tashqi qavat hujayralari kubsimon, ichki qavat hujayralari esa silindr shakliga ega bo'lib, ular ameloblastlar deb yuritiladi. Tashqi va ichki qavat hujayralari yoysimon bo'lib, uchlari bir-biri bilan tutashadi. Natijada emal a'zosi vujudga keladi. Hosil bo'lgan ichki va tashqi hujayralar qavatida juda nozik to'rsimon to'qima - emal a'zosining pulpasi, yulduzsimon hujayralar to'plami shakllanadi. (1-rasm). Emalning shakllangan emal a'zosining ko'ksiga (qadax bo'shlig'iga) qarama-qarshi tomondan mezenxima to'qimasi o'sib kirib, tish so'rg'ichini hosil qiladi. Keyinchalik mezenxima to'qimasi shakllanib, tish kurtagi atrofida o'rab oladi va umumiy tish qopchig'i - follikulani shakllantiradi. Hosil bo'lgan tish follikulasi o'z ichiga emal a'zosini va tish so'rg'ichini oladi. Rivojlanishning keyingi davrlarida emal a'zosining ichki silindsimon hujayralar qavatidan (ameloblastlar) - emal, tish so'rg'ichining chetida joylashgan hujayralardan (odontoblastlar) - dentin, markaziy qavat hujayralaridan - tish pulpasi shakllanadi. Epiteliy tish tasmasi va

kurtaklari homila rivojlanishi davrida oldin pastki, keyin yuqori jag` sohasida paydo bo`ladi. Oldingi tishlar kurtagi pastki jag` sohasida 7-haftaning, yuqori jag` sohasida esa 8- haftaning oxirida hosil bo`ladi. Tish kurtaklari jag`lar sohasida alohida shakllanib bo`lgandan so`ng, ularni birlashtirib turgan tasmachalar so`rila boshlaydi. Bolaning 14 tug`ilishi paytida ular hali to`liq so`rilishga ulgurmaydi. Ba`zan istisno tariqasida tasmachalar ma`lum bir qismining so`rilmay qolishi epiteliy marvaridchalari holida qayd qilinadi. Sut tishlarining mineral tuzlarga to`yinish jarayoni asosan homila davriga to`g`ri keladi. Dastlab tish so`rg`ichining cho`qqi qismida dentin qatlami vujudga keladi. Keyin esa emal hosil bo`lish jarayoni kuzatiladi. Homilaning 17-20-haftalarida boshlangan tish qattiq to`qimalarining hosil bo`lish jarayoni oldingi kurak tishlarda 14-18 oylarda tugallansa, chaynov tishlarda 18-30 oylarda, qoziq tishlarda esa 22-36 oylargacha davom etadi. Sut tishlar ildizining to`liq shakllanishi oldingi kurak tishlarda bola tug`ilgandan keyin 2 yoshgacha, chaynov tishlarida 4-4,5 yoshgacha davom etadi. Bola tug`ilgandan keyin 6 oy o`tgach, birinchi sut tishlari milkn yorib chiqa boshlaydi.

Bundan ko`rinib turibdiki, sut tishlari klinik formulada doimiy tishlardan farqli o`larok, arab raqamlari bilan emas, balki rim raqamlarida o`z ifodasini topgan. Sut tishlari yorib chiqishi bilan ularning suyak alveolasi ichidagi rivojlanish davri tugaydi va ikkinchi - ildiz shakllanish davri boshlanadi. Tish ildizi asosan bola tug`ilganidan keyin shakllana boshlaydi. Bu jarayon tishlar chiqish paytidan boshlanib, bir necha yil davom etadi. Uchinchi davr - bu to`liq shakllangan sut tashlarining faoliyat davri bo`lib, o`rtacha 2 yil davom etadi. Bu davr so`nggida tish ildizining so`rilish davri, ya`ni to`rtinchi davr boshlanadi. U o`z navbatida o`rtacha 3-5 yil, sut tishi tushib ketguncha davom etadi.

Sut tishlarining umumiy tuzilishi doimiy tishlar tuzilishiga o`xshasada, ba`zi bir xususiy belgilari bilan ulardan farq qiladi. Sut tishlari doimiy tishlardagidek toj - toj, buyin va ildiz qismlaridan iborat. Sut tishlari o`z o`lchamlari bilan doimiy tishlardan bir qadar kichikdir. Ayniqsa, ularning toj qismida bu farq yaqqol namoyon bo`ladi. Sut tishlarining ildizlari nisbatan uzunroq bo`ladi. Doimiy tishlarga nisbatan sut tishlarining toj qismi pastrok va eniga kengroq bo`ladi. Ma`lumotlarga qaraganda, doimiy tishlarda toj qismi o`lchamining umumiy tish o`lchamiga nisbati 1:1,33 ni hosil qilsa, sut tishlarida bu ko`rsatkich 1:1,66 ga tengdir. Doimiy tishlarda toj qismining kengligi, tish umumiy o`lchamining 1:3,2 qismini, sut tishlarida bu nisbat 1:2 ni tashkil qiladi. Sut tishlari doimiy tishlardan o`ziga xos oqish-ko`kimtir rangi bilan farq qiladi. Sut tishlarining o`ziga xos belgilaridan biri - toj qismining ildizga yaqin tish sohasidagi emalning qalinlashib, bolishsimon shaklni olishidir. Bu ayniqsa chaynov tishlarida yaqqol namoyon bo`ladi. Sut tishlarining bo`shlig`i doimiy tishlarnikidan kengrok bo`ladi. Tish pulpasining shoxlari o`tkirlashib, tishning kesuvchi yoki chaynov yuzasiga keskin yaqinlashadi. 16 Sut tishlarining ildizlari ancha kerilgan bo`lib, bu ko`p ildizli tishlarda ayniqsa yaqqol seziladi. Sababi, ular o`zlarining orasida doimiy tish kurtaklarini saqlaydi. Tish ildizi cho`qqisiga yaqin joyda hosil bo`lgan qo`shimcha ildiz

kanalchalari doimiy tishnikidan son jihatidan ozroq bo`ladi. 2,5-3 yoshda shakllanib chiqqan sut tishlari bir-biriga zich yopishib turadi. 4 yoshdan boshlab tishlar orasida tirqish hosil bo`la boshlaydi. Bunday holat fiziologik diastema deb ataladi. 6 yoshdan boshlab tishlar orasidagi masofa sezilarli darajada kengaya boshlaydi. Fiziologik diastema - tirqishning hosil bo`lishi jag` suyaklarining o`shishi va doimiy tish kurtaklarining kattalashuvi bilan bog`liqdir. Sababi, keyinchalik sut tishlarining o`rnini doimiy tishlar egallashidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Borovskiy Ye.V. Terapevtik stomatologiya. — M.: Meditsina, 1988. — 559 bet.
2. Bajanov N.N. Stomatologiya — O TM uchun qo`llanma — Moskva: GEOTAR-M ED, 2002. -316 bet
3. Bazikyan E.A. va hammual. Propedevtik stomatologiya: qo`llanma — M.: GEOTAR-Media, 2010. - 768 bet.: